

Verkenning erfgoedgemeenschappen in Gouda

Factsheet, december 2022

Het Verdrag van Faro roept op om cultureel erfgoed midden in de samenleving te positioneren en stelt daarbij erfgoedgemeenschappen centraal. Het Verdrag (art 2b) geeft een omschrijving van het begrip erfgoedgemeenschap:

“Een erfgoedgemeenschap bestaat uit mensen die waarde hechten aan bepaalde aspecten van cultureel erfgoed die zij, binnen het kader van publieke actie, willen behouden en aan toekomstige generaties willen overdragen.”

Het is van belang om zicht te krijgen op de omvang en dynamiek van deze vorm van erfgoedbeoefening. Dit geeft enerzijds een beeld van het maatschappelijk draagvlak van erfgoed, wat relevant is voor beleidsvorming. Anderzijds is dit inzicht van belang voor erfgoedprofessionals om hun participatieve werkzaamheden op af te stemmen.

Van mei tot en met juli 2022 hebben we verkennend onderzoek gedaan naar erfgoedgemeenschappen in de gemeente Gouda, een middelgrote en voor het onderzoeksteam goed bereikbare stad. Voor de verkenning gebruikten we een op de etnografie geïnspireerde aanpak: kwalitatief onderzoek gebaseerd op veldwerk, met name observaties en semigestructureerde interviews. Een team van zes studenten/pas afgestudeerden verrichtte dit onderzoek in verschillende wijken van Gouda. Vertrekpunt waren buurthuizen en de informatie van sleutelfiguren. De via hen geïdentificeerde erfgoedgemeenschappen zijn bevroegd over het erfgoed waar ze zorg voor dragen, de samenstelling van en contacten buiten de groep en de mate waarin ze naar buiten treden.

Studenten nemen een interview af bij Streekarchief Midden-Holland.

1. Welke Goudse erfgoedgemeenschappen hebben we in kaart gebracht?

- De verkenning heeft circa 100 erfgoedgemeenschappen in kaart gebracht. Iets minder dan de helft hiervan hebben we ook kunnen interviewen voor ons onderzoek.
- Het betreft erfgoedgemeenschappen rond zowel materieel als ook immaterieel erfgoed en met een omvang van circa 10 tot wel 1000 leden. De erfgoedgemeenschappen kunnen formeel of informeel georganiseerd zijn.
- Er is ook sprake van erfgoedgemeenschappen die niet of nauwelijks meer actief zijn, zoals een vertelkring of de gemeenschap rond het ambacht van kleipijpen maken.
- Een commercieel oogmerk betekent niet dat een culturele uiting, materieel of immaterieel, géén erfgoed is en dat er dus ook géén erfgoedgemeenschap zou zijn.
- We hebben nog niet alle Goudse erfgoedgemeenschappen in kaart. Gezien de beperkte beschikbare tijd en middelen hebben we minder zicht kunnen krijgen op informele erfgoedgemeenschappen. Daarnaast zijn de Marokkaanse en Poolse gemeenschappen nog onvoldoende bevroegd.

2. Hoe wordt het erfgoed door de gemeenschappen benoemd en omschreven?

- Niet alle gemeenschappen beschouwen hun praktijken als 'erfgoed', terwijl zij wel zo gedefinieerd zouden kunnen worden.
- Daarnaast is er bij sommige gemeenschappen verschil van inzicht over het gezamenlijke verhaal en de afbakening van hun erfgoed.
- De gemeenschappen kunnen we grofweg indelen rond zes categorieën van erfgoed:

Feesten, tradities, rituelen

Podiumkunsten

Ambachten, bijzondere kennis/ vaardigheden

Monumenten, leefomgeving, groen

Geschiedenis, archeologie, oral history

Collecties, objecten

Figuur 1. Dwarsverbanden.

3. Hoe ziet de gemeenschap er uit, wie nemen deel, welke banden bestaan binnen de gemeenschap, in welke netwerken ageert de gemeenschap?

- Er zijn veel verschillende **dwarsverbanden** tussen de gemeenschappen. Erfgoedgemeenschappen worden gedragen door vrijwillige inzet (o.a. gestimuleerd door de Cursus Goudologie, of door de kerk) en actieve deelnemers of beoefenaars verbinden verschillende erfgoedgemeenschappen met elkaar. Zo is iemand van het Watergilde ook lid van zowel het Tijdmachinecafé als de Straatnaamcommissie. En zo is iemand die lid is van het Stamboomcafé ook actief bij de Stichting Oude Begraafplaats. Er is een kern van 'klassieke' erfgoedgemeenschappen (die zich centrereren rond het Streekarchief, historische vereniging Die Goude en het Historisch Platform) met veel onderlinge dwarsverbanden.
- Genderbalance: Bij veel van de erfgoedgemeenschappen die we gesproken hebben, zijn vrouwen in veel kleinere getale vertegenwoordigd. Er zijn ook clubs waar de meerderheid (soms onbedoeld) juist vrouw is, ook zijn er soms bewust op vrouwen gerichte afsplitsingen gemaakt van bestaande gemeenschappen.
- Leeftijd: Ook valt op dat de gemiddelde leeftijd van leden en vrijwilligers van erfgoedgemeenschappen minstens 50+ is. Veel respondenten geven aan dat ze na hun pensioen op zoek waren om op een leuke manier bezig te zijn met en iets te doen voor de stad Gouda, het liefst met andere mensen samen.
- In veel gesprekken met gemeenschappen kwam de wens tot een **meer diverse samenstelling van de gemeenschap** ter sprake. Gemeenschappen slagen er niet of nauwelijks in om dit te realiseren.

4. Hoe geeft de gemeenschap het erfgoed 'publiek' vorm? Welke kwesties spelen hierbij?

- De mate van en vorm waarin de gemeenschappen met hun erfgoed naar buiten treden verschilt per groep. **Inzet op educatie** of een **meer activistische insteek** zijn aanleidingen om als gemeenschap actief naar buiten te treden.

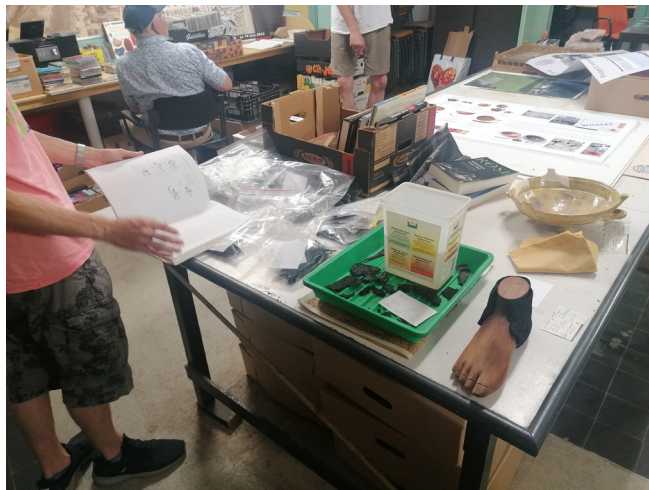

Varend erfgoed, Klipper Johanna.

Vervolgstappen

De verkenning geeft een eerste beeld van de dynamiek van erfgoedgemeenschappen in een middelgrote stad en roept tegelijk ook weer nieuwe vragen op. We zien daarom een aantal mogelijke vervolgstappen:

- Er spelen vragen inzake de **dialogo over diversiteit** binnen en tussen erfgoedgemeenschappen en tussen erfgoedgemeenschappen en andere actoren in het netwerk. We hoorden tijdens het onderzoek ook over conflicten en spanningen, bijvoorbeeld op het gebied van culturele diversiteit en generatieverschillen binnen de erfgoedgemeenschappen, maar ook op het gebied van het 'juiste' presenteren van het erfgoed. Over conflicten en spanningen kunnen we nog meer verdiepende interviews voeren, met als achtergrond de vraag of het Verdrag van Faro gebruikt kan worden als het om conflicten en verzoening gaat.
- Het onderzoek heeft laten zien dat het tijdrovend is om bepaalde groepen te traceren via het gekozen vertrekpunt van de buurthuizen en via sleutelfiguren. Er is meer verdiepend onderzoek gewenst naar:
  - het traceren van **informele groepen**;
  - het erfgoed van **jongeren**;
  - **Marokkaanse en Poolse gemeenschappen**.
- Als een gemeente of erfgoedinstelling in de toekomst naar aanleiding van het Verdrag van Faro erfgoedgemeenschappen in kaart wil brengen en samen met de erfgoedgemeenschappen participatief aan de slag wil gaan, dan zijn adviezen op de hierboven genoemde uitdagingen nodig. Hiervoor kunnen we inzetten op de **ontwikkeling van een tool** die helpt om met erfgoedgemeenschappen in contact te komen, erfgoedgemeenschappen te inventariseren en samen participatieve projecten (participatie op maat) te ontwikkelen.

De archeologische vereniging Gouda.

Voetbalvereniging ONA bestaat 100 jaar en heeft een aantal vrijwilligers dat al decennia lang actief is bij de club.

Colofon

Verkenning erfgoedgemeenschappen in Gouda
Factsheet, december 2022

Opdrachtgever: Programma Faro, Rijksdienst voor het
Cultureel Erfgoed

Auteurs: Wim Burggraaff (RCE) en Sophie Elpers (Meertens
Instituut), met Elzemiek Aalpoel, Marieke van
Bommel, Milou Derksen, Aholi So, Victoria Verkerk
en Carlijn Vos

© Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, Amersfoort 2022

Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed
Postbus 1600
3800 BP Amersfoort
www.cultureelerfgoed.nl